

PUČKA KATEHEZA O ABRAHAMU

Post 12-25

Andrzej Strus

Pripovijesti Knjige Postanka 12–25 usredotočene na osobu Abrahama, ne sačinjavaju pravu i vlastitu povijest.¹ To su prije svega, neke epizode iz života patrijarhe koje nisu međusobno usko povezane i izabrane iz teoloških razloga. Njihov izbor ipak nije slučajan nego je diktiran doktrinarnim gledanjem za koje su bili odgovorni autori usmene i pismene predaje ovih pripovijesti. Obzirom na sadržaj, ovo gledanje se izražava uglavnom u temi: izbor Abrahama kao oca budućeg izabranog naroda. Međutim, s obzirom na formu, zajednički je nazivnik ovih epizoda stil pripovijedanja koji je domišljat i "basnovit", tipičan za pučku katehezu.

Ovim prilogom želim ukazati na neke karakteristike te kateheze, označujući potanko njene formalne bitne elemente, korištene za jasnije i uspješnije prenošenje samih sadržaja. Želi se naglasiti splet sadržaja sa središnjom temom, spektar saopćivih sredstava ove "abrahamske kateheze", te njene ciljeve u okviru religioznog života svojih primalaca.

I. SREDIŠNJA TEMA I NJENA IZRADA

U biblijskim pripovijestima često se neka

"povijest" anticipira u obliku sažetka. Tako primalac već od početka doznaje, koji je opći okvir i polazna točka različitih epizoda koje će mu se ispričovijedati. Pripovijedanje o Abrahamu u Post 12–25 imaju svoj "sažetak" stavljen upravo na početku cijelog bloka. On se nalazi u govoru Jahvinu Abrahamu /12, 1–3/.² Ovaj tekst odnosi se na poziv patrijarhe sintetički označujući put i smjer Abrahamove "povijesti". U ovom velikom planu patrijarha se čini kao onaj koji je pozvan od Boga da započne put nove povijesti koja ima za cilj novu domovinu i novi narod. Sam Abraham i narod koji će poteći od njega imati će privilegirano mjesto u povijesti čovječanstva kao znak "blagoslova i prokletstva" Božjeg, tj. znak aktivne Božje prisutnosti usred čovječanstva. To je središnja tema koja označuje sadržajni okvir svih pripovijesti o Abrahamu. Ona je izražena u 4 tematska motiva koje možemo lako uočiti u sažetku /r. 1–3/.³

---

¹ Same pripovijesti su povijesne. Za argumentiranje njihove povijesnosti vidi R. Martim-Achard, *Actualite d' Abraham*, Neuchatel 1969, 9 – 54.

² Za J. Briend, *Una lettura del Pentateuco*, Torino 1979, Post 12, 1–3. sačinjava ključni tekst cijele jahvističke predaje Pentateuha, str. 110.

³ A. Laepple, *Messaggio biblico per il nostro*

a/ Abrahamov put prema novoj domovini

”Idi iz zemlje svoje, iz zavičaja i doma oćinskog, u krajeve koje ću ti pokazati” /12,1/.

b/ Poćetak velikog naroda u njemu

”Velik ću narod od tebe ućiniti” /12,2a/.

c/ Fama patrijarhine velićine

”Blagoslovit ću te, ime ću ti uzvelićat, i sam ćeš biti blagoslov” /12, 2b/.

d/ Abrahamu dodijeljena uloga posrednika

”Blagoslivljat ću one koji te blagoslivljali budu, koji te budu kleli, njih ću proklinjati, sva plemena na zemlji tobom će se blagoslivljati” /12, 3/.

Ostale perikope, koje ćemo poredati u nastavku teksta—sažetka, razlažu ćetiri motiva sržne teme. Zanimljivo je zapaziti njihov raspored u razlićitim perikopama pripovijedanja. To ćemo pokazati u slijedećoj tabeli usporedbom misli vodilje u tekstu Knjige Postanka 12–25 /vidi tabelu br. 1/.

Iz tabele jasno se vidi na koji naćin sržna

tema ove kateheze, to jest, Abrahamov put prema novoj zemlji i novom narodu, postaje ideja vodilja svih epizoda pripovijednog niza o patrijarhi. Obećanje velikog potomstva Abrahamu i objašnjenje njegovog ostvarenja ćesto se ponavljaju kao naglašena misao u više perikopa.

Radi toga je udvostrućen, u pet perikopa, motiv nove obećane domovine Abrahamu. Još više; u dvije od ovih perikopa nadodaje se treći motiv: onaj o ulozi posredovanja koje je odrećeno za Abrahama /17, 1–27 i 22, 1–19/. Ova posljednja misao sama se ponavlja u perikopama koje se odnose na razaranje i uništenje Sodome /18, 16–33 i 19, 1–29/. Misao velikog patrijarhina imena pojavljuje se mnogo rijeće, jer se spominje samo jednom kao misao vodilja /14, 1–24/, jednom je spojena s idejom vodiljom Abrahamova posredovanja /20, 1-18/, i tri puta s mišlju nove domovine /12, 6–20; 21, 21–34; 23, 1–20.

Ako saźmemo sve ovo, moramo reći da sržna tema u svoja ćetiri motiva nije sistematićna. Njoj nedostaje princip selekcije, izuzevši onaj koji naglašava misao patrijarhe kao oca novog naroda i nove domovine. Nema dakle jednog

Perikope pripovijedanja	tematski motivi			
	a	b	c	d
12, 6 - 20: Abraham u Kanaanu i Egiptu	+		+	
13, 1 - 18: Lot se dijeli od Abrahama	+	+		
14, 1 - 24: Vojna ćetvorice velikih kraljeva			+	
15, 1 - 21: Savez Jahve s Abrahamom	+	+		
16, 1 - 16: Jišmaelovo roćenje		+		
17, 1 - 27: Savez i obrezanje	+	+		+
18, 1 - 15: Ukazanje kod hrasta Mamre		+		
18, 16 - 33: Posredovanje Abrahamovo za Sodomu				+
19, 1 - 29: Uništenje Sodome				+
19, 30 - 38: Porijeklo Moabaca i Amonaca		+		
20, 1 - 18: Abraham u Geraru			+	+
21, 1 - 20: Izakovo roćenje i tjeranje Jišmaela		+		
21, 21 - 34: Abraham i Abimelek u Beer Šebi	+		+	
22, 1 - 19: Źrtvovanje Izaka	+	+		+
23, 1 - 20: Grob patrijarha	+		+	
24, 1 - 67: Źenidba Izakova		+		
25, 1 - 11: Smrt Abrahamova	+	+		

tematskog usmjerenja ili konkretnog rasporeda, nego je naglasak, u različitim okolnostima, na onom što se smatra najvažnijim. Sveti pisac izabire iz patrijarhina života one događaje koji mu služe za objašnjavanje kako Abraham ostvaruje Božji poziv. Neki od ovih događaja sačinjavaju pripovjedalačku pozadinu u koju se ugrađuju dva ili tri naglasaka katehetske teme, drugi međutim žele istaći samo jedan detalj. Ono što iznenađuje jest činjenica da se katehetske teme, u nekim pripovijetkama, čine dodane kontekstu koji nije određen od početka ovoj katehezi. Na primjer, živahno pripovijedanje o uništenju Sodome, koje sadrži drugu pouku moralnog karaktera: krštenje zakona gostoprimstva je kompletno bez 29. retka koji međutim uključuje cijelu perikopu u tematski okvir kateheze.

”Tako se Bog, dok je zatirao gradove u ravnicima u kojima je Lot boravio, sjetio Abrahama i uklonio Lota ispred propasti. Jasno je da ovim riječima kateheta želi dati smisao cijelom odlomku: Lot je spašen Abrahamovim zagovorom /”Tako se Bog... sjetio Abrahama/. Isto se može reći za deseti redak šesnaestog poglavlja /16,10/ koji ostaje heterogen u svome kontekstu, i još uvijek potreban da se naglasi katehetska pouka: svaki Abrahamov potomak – pa i oni koji su rođeni s ropkinjom – sačinjavat će u budućnosti veliki i brojni narod. To pokazuje da se nadahnuti pisac služio događajima koji su se pripovijedali o Abrahamovu životu i prilagođivao ih prema cilju svoje kateheze. Ovi događaji su mu poslužili kao povijesna i realistična skica nauke koju naučava.

Kateheza o Abrahamu ne sačinjava, dakle, doktrinalnu, sistemsku i koherentnu izradu nego maštovito izlaganje pučkog karaktera u kome se daje velika važnost ”realističnosti” i povijesnosti pripovijedačke pozadine nauke. To se savršeno podudara s karakterom kateheze Knjige Postanka 12 – 25; ona je povijesna kateheza, usredotočena na Abrahamovu osobu koja pripada svojoj povijesti, i koja ostvaruje Božji plan u konkretnoj geografskoj i kulturnoj sredini.

+ + +

II. POUČNO—PRENOSIVA SREDSTVA OVE KATEHEZE

Moderni kateheta, opskrbljen audio—vizualnim sredstvima koje je donijela naša tehnika, može ostati iznenađen poučnim sredstvima kojima su se služili autori kateheze desetog stoljeća prije Krista. Očito ne posjedujući dijapozitive ili zvučne trake, tadašnji katehete služili su se drugim vidom i zvučnim efektima u svome usmenom pripovijedanju. Njihova poučno—prenosiva sredstva trebaju se otkriti na razini literarne forme same poruke.⁴ Pregledajmo na brzinu neke dijelove da u njima uočimo ”katehetska sredstva”.

1. POZIVANJE NA GEOGRAFSKA MJESTA

Reklo se da je kateheza Knjige Postanka 12—25 povijesna. U skladu s time, nauka je često vezana uz geografska mjesta poznata slušačima. Ova mjesta su označena imenima koja su često povezana s događajima iz života pastira. Na primjer, Beer Lahaj Roi = Zdenac ”životvornog Svevida”, hrast Mamvre = hrast koji ”poučava” ili koji ”proriče”, Morija = ”Bog zadaje strah”, Berzabeja = ”sedam bunara” ili ”bunar zakletve”. Ova imena trebaju izazvati etiološki interes, i zato su bila razjašnjena događajima koji su se tamo desili. Naš autor pripovijeda ove događaje, tumači značenje zanimljivih imena i privlači pažnju na mjesta njima označena. Zatim povezuje ova mjesta s vizualnim prizorom, te predstavlja protagoniste svoje pripovijetke u činu viđenja ili kontemplacije nečega. Na primjer, Abraham je imao viđenje Jahve kod hrasta More /12, 6s/, Hagara je vidjela živoga Boga kod zdenca Beer Lahaj Roia /16, 13/, Abraham podigavši oči opazi tri čovjeka kod hrasta Mamre /18, 2/, a Lotova se žena obazre natrag dok je bježala iz Sodome /19, 26/, Izak... podigavši oči vid-

⁴ Za daljnje produbljenje literarne i vjesničke forme usp. C. Westermann, *Die Verheissungen an die Väter*, Göttingen 1976. e A. Strus, *Nomen—Omen*, Roma 1978.

je deve gdje dolaze u blizinu Beer Lahaj Roia /24, 63/. Ovi izrazi su sugestivni za vizuelnost, nižu se u pripovijedanju poput slika dijapozitiva, zahvaćajući maštu slušaoca. On sam diže oči, vidi i sluša riječ zajedno s protagonistima pripovijesti.

2. OPISNE SLIKE

Neke pripovijesti, međutim, sastavljene su s toliko vještine da stvaraju veću vizualnu prostornu senzaciju od one zvučno-slušne.

Evo dva primjera:

– U 15, 11–17 opisana je s malo riječi jedna vrlo sugestivna slika; tu vidimo životinje zaklane za bogoštovni obred, divlje ptice koje slijeću na njih i Abrahama koji ih tjera; u isto vrijeme prisustvujemo blagom zalazu sunca; u jednom trenu nađemo se u gustoj tami; Abraham pada u dubok san; zatim goruća baklja što prolazi između leševa životinja. U ovoj scenografiji slušamo riječi Jahvine Abrahamu koje sadrže bit pouke;

– u 18. poglavlju dovoljna su dva retka da se opiše jedna nezaboravna scena. U ovom retku Abraham prati svoja tri gosta na vrh da ondje razmišljaju o Sodomi; u 22. retku dvojica od njih se udaljuju prema gradu dok se Abraham još zadržava s trećim gostom koji je zapravo Gospodin da "progovori dvije"; ustvari patrijarha posreduje za spas Sodome.

Dok slušamo tu pripovijest čini nam se da stojimo blizu dvojice sugovornika, slušajući njihov glas, a u međuvremenu opazimo drugu dvojicu kako silaze prema gradu Sodomi.

3. VIZUELNA SNAGA POKRETA

Pripovijesti su ove kateheze vrlo živahne. Ima stalnih kruženja, susreta i odvijanja, dolaska i bježanja. Slušalac prevaljuje zajedno s Abrahamom Kanaansku zemlju, boravi u Geraru, u blizini hrasta Mamvre, dolazi u Beer Šebu. Dramatičnost scene Izakove žrtve u 22. poglavlju stoji upravo u neobičnom pokretu kojem pri-

sustvujemo. Pogledajmo sa koliko je glagola opisan pokret u prvih 10 redaka: Abraham **ustade**, **osamari** magarca... **uzme** sluge i sina... **nacijepa** drva... **Uzme** drva za žrtvu paljenicu **stavi** ih na sina... u svoje ruke **uzme** kamen i nož... **pođu** obojica zajedno... **stignu** na mjesto.. **podigne** žrtvenik, **naslaže** drva, **sveže** svog sina i **položi** ga po drvima na žrtvenik. **Pruži** sad Abraham ruku i **uzme** nož..." Pokret koji promatramo u Abrahamovim akcijama produžava sliku i olakšava točno postavljanje problema vrhunskog trenutka njegove drame. Doista pokret koji opažamo ističe se u izričaju "i pođu obojica zajedno" koji ponovljen dva puta, uokviruje kratak razgovor između oca i sina sadržan u sintezi poruke ove perikope, r. 6–8.

4. KORIŠTENJE KONTEKSTA

To je drugo poučno sredstvo koje utiskuje poučavane istine u srce slušača. Kada, na primjer, kateheta iznosi svoju pouku s gledišta Abrahamova motiva oca velikog naroda – ne samo da se prenosi Jahvina obećanja, nego i epizode njima suprotne, da istakne paradoksalnost njihova ostvarenja. Tako na primjer Abraham prima obećanje da će postati praotac velikog naroda /gl. 12/ a istodobno treba da se odijeli od svoga nećaka Lota /gl. 13/; kada napokon patrijarha postaje ocem, njegov sin nije više onaj od njegove žene, nego od ropkinje /gl. 16/; u 19 poglavlju Lot postaje ocem dvaju naroda, Moabaca i Amonaca, dok Abrahamu ostaje samo obećanje /gl. 18/. Na taj način, ovako postavljena katehetska tema postaje izoštrijenija te se snažnije utiskuje u pamćenje slušatelja.

5. ZVUČNOST VLASTITIH IMENA

Slično zemljopisnim imenima, i protagonisti pripovijedanja pripovijesti u Knjizi Postanka /12–25/ označeni su imenima kojima se daje posebna pažnja. Vlastita imena su točno iznesena da se sačuva povijesni karakter kateheze,

ali njihova prisutnost ima izrazito značenje: ona služe kao "akustična sredstva" koja daju muzičku podlogu sadržaju. Da objasnim ovu činjenicu poslužit ću se analogijom jednog recitala koji je popraćen muzičkim motivima: muzička modulacija služi da se istaknu najznačajniji trenuci sadržaja. To isto događa se u katehetskima pripovijestima Knjige Postanka 12–25 na literarnoj razini: vlastita imena pružaju priliku da se upotrijebe različite istančane zvučne skupine koje se pojavljuju u pripovijedanju kao ukrasni elementi, kao riječi ili izričaji. Ove glasovne skupine ističu naglašene točke sadržaja. Iznosim ovdje nekoliko primjera koristeći se prijepisom hebrejskih riječi:

– prvo Abrahamovo religiozno iskustvo u Kanaanu odvija se kod hrasta More /12, 6–8/. Ime moreh dolazi od glagola ra 'ah = "vidjeti", doista bitne točke pripovijesti 12, 1–9 označene su različitim oblicima ovog glagola: "pokazat ću ti", r. 1, "javi se" /= "pojavi se"/ i "objavio se", r. 7;

– u pripovijesti o tjeranju Hagare i Jišmaela, 21, 8–19, do vrhunca napetosti dolazi se u sceni vrludanja majke amo tamo po pustinji i sina prepuštena smrti /r. 16 ss/. Upravo u ovaj čas upliće se riječ šama = "poslušati", nadahnutu imenom dječaka Yišma 'el, i ta riječ rješava napetost u izrazu "Bog je čuo plač dječaka" /r. 17/;

– u pripovijesti o uništenju Sodome, gl. 1–38, koja je temeljena na Lotovu bijegu, ime lot dolazi od glagola malat = "požuriti se"; ovaj glagol ponovljen 4 puta u retcima 16–22, sačinjava ključnu riječ pripovijesti i stvara klimu žurbe u bijegu;

– ime patrijarhe abraham doziva u pamet više glagolskih ili imenskih oblika glagola barakh = "blagosloviti"; zaista, u mnogim govorima Jahvinim Abrahamu prevladavaju izrazi 'abarrakha = "blagoslovit ću te", berakhah = "blagoslov", itd.

Iz ovih i mnogih drugih primjera valja zaključiti da je zvučni oblik vlastitih imena često kriterij izbora sličnih riječi i izričaja koji se ponavljaju više puta ističući u iznošenju događaja važne karakteristike osoba ili mjesta koja se

tu spominju; i upravo ove riječi i izrazi sačinjavaju bitne trenutke katehetskog pripovijedanja. Slušatelj nalazi u tom literarnom prosljeđu korisno i učinkovito pomagalo koje mu dopušta da tjesno poveže ličnost ili mjesto, označeno vlastitim imenom, s onim što sačinjava bit poruke.

6. RAZVOJ TEME SA ZVUČNIM MOTIVIMA

Ovaj je prosljeđ stilom sličan prethodnom i karakteriziran jednakom poučnom efikasnošću. Radi se o razvoju teme riječima koje sačinjavaju sonorni motiv nadahnut vlastitim imenom. Tema se razvoja oko jedne osobe ili jednog mjesta, na način da te ključne riječi čuju jeku te osobe ili mjesta. Tako je, na primjer, razvijena tema o Abrahamovim potomcima – velikom narodu – u perikopama 15, 1–8 i 18, 1–15. U prvom slučaju su protagonisti pripovijedanja: Abrahamov sluga eli'ezer, kojemu patrijarha želi izručiti nasljedstvo, i Abrahamova žena, saray, koja će mu po Jahvinu obećanju roditi sina, njegova pravog nasljednika. Pripovijedanje želi pokazati kako je Abraham pogriješio, i kako će se ostvariti Jahvino obećanje. Ključne riječi su: glagol yaraš = "nasljedovati", koji odjekuje u imenu 'saray, i imenici zara' = nasljedstvo /tvoje/, 'ares = "zemlja", koja odzvanja u 'ezer, sastavnici imena sluge.

Tekst 18, 1–15 navješta rođenje Sarina sina, Izaka. Vijest donose Božji glasnici koje Sara prihvaća sa smijehom nevjernice. Živahan razgovor među glasnicima Božjim i Abrahamovom ženom sačinjen je od glagola sahaq = "smijati se", kojeg obogaćuje ime yishaq, budućeg sina, i na taj način navješta njegovo rođenje.

7. STANKE

Autor katehetske poruke u Knjizi Postanka 12–25 pokazuje veliku poučnu sposobnost upotrebom stanki u pripovijedanju. Stanke u pripovijedanju su namijenjene ne samo da dadnu daha onome tko pripovijeda ili sluša, nego prije svega da prekinu temu i daju mjesta šut-

nji kojom će obogatiti zadnje riječi ili djelo o kome je bilo govora. Ove su stanke načinjene u odgovarajućim trenucima a pokazuju posebnu didaktičku moć. Pogledajmo to na nekim primjerima:

– U 15. poglavlju smo s Abrahamom koji sluša veliko obećanje o svome potomstvu i razmišlja o njegovoj veličini; ali obećano potomstvo pretpostavlja obećanje domovine. Sada, mjesto da slušamo ovo posljednje obećanje, prisiljeni smo na jedan predah da razmišljamo u tišini o patrijarhinu stavu: Abraham povjerovala Jahvi, i on mu to uračuna u pravednost /r. 6/. Ta stanka šutnje uči nas više nego cijela pripovijest!⁵;

– u 17. poglavlju Abraham se, s rezignacijom koja je s ljudskog gledišta sasvim opravdana, odriče nade da može imati vlastitog sina. Dok je molio milost za sina od ropkinje, Bog mu odgovori: "Ipak će ti tvoja žena Sara roditi sina... dogodine u ovo doba" /rr. 17–21/.

Takav odgovor potiče na radoznalost kako će se ostvariti to obećanje. No ovdje se pripovijedanje zaustavlja i ostavlja nas u šutnji kraj Abrahama: "Kad je zvršio razgovor s njim, od Abrahama se Bog podiže";

– slična situacija se ponavlja u 18, 33, poslije razgovora Abrahama s Bogom. I ovdje poučavana istina prenesena je putem dramatskog pripovijedanja, prekinuta u trenutku kada pobuđuje interes ne dajući odgovora;

– 22. poglavlje je primjer predaha šutnje koji ima posebnu moć. Predah je uvršten odmah poslije početka tragičnog pripovijedanja. Abraham slijedi neshvatljivu naredbu Božju i upućuje se putem koji treba završiti žrtvovanjem vlastitog sina. Trodnevno putovanje je prekinuto šutnjom: u retcima 3–4 pratimo patrijarhu ne znajući ništa o njegovim osjećajima, o njegovoj nutarnjoj reakciji za vrijeme putovanja...⁶ Ovo razmišljanje u tišini o očevoj boli spontano nas podsjeća na paradoks Jahvinih obećanja baš s obzirom na ovog sina kojega sada nosi na žrtvovanje...

Gore navedeni izražajni elementi literarne forme ne iscrpljuju dakako niz didaktičkih sredstava ove kateheze. Ipak već su oni dostatni

da se označi antropološki smjer; kateheta pronalazi sva moguća sredstva da proдре u razum i srca svojih slušača. On ih podsjeća na povijest iz koje se crpi nauk, zahvaća različite sektore čovjekove sfere: oko, uho, pamćenje, srce, nastoji pobuditi osjećaje simpatije ili antipatije, da napokon pruži slušaču vrhunac svog pripovijedanja, tj. zgnusnutu sintezu doktrinarnog vida.⁷

Ova sinteza je tako dotjerana te ne ostavlja nikakve sumnje o karakteru i sadržaju svoje poruke. Eventualna sumnja je zapravo raspršena već od samog početka, tj. u samom sažetku gdje je predstavljena riječ Jahvina upućena osobno Abrahamu. Isti postupak je sadržan gotovo u svim pripovijestima koje navode motiv obećane zemlje i onaj o velikom narodu, potomcima Abrahamovim. U većini slučajeva dolazi na scenu Jahve kao osoba i izgovara riječi koje sadrže doktrinalnu sintezu. U slučajevima gdje Jahve ne posreduje, sinteza se pronalazi ili u posredovanju anđela Gospodnjeg /16. i 18./ ili u molitvi Jahvi /24, 12–14. 50–51/. Samo u dva manje značajna slučaja nema nikakvog upućivanja na Boga.

Što se tiče poučavanja o novoj domovini – Obećanoj zemlji i ono je sažeto u Jahvinim riječima, osim dva slučaja u kojima su uključena u molitvu Abrahamove veličine /21, 22–34 i 23, 17–20/. Ovaj posljednji motiv, navješten u početku kao obećanje, sažet je potom u riječima Jahve, iako u kratkim tvrdnjama drugih protagonista pripovijesti, možda snažnih ličnosti. Tako na primjer veličina Abrahama uzdizana je od Melkizedeka, Šalemskog svećenika: "Od Boga Svevišnjega, Stvoritelja neba i zemlje, neka je Abrahamu blagoslov!..."

⁵ J. CEZEAUX, tu seras mon peuple, 7–8, Paris 1965, tvrdi: "Ovdje Abraham kaže Amen svoje vjernosti", str. 35.

⁶ O izražajnoj snazi ove šutnje piše E. Auerbach u Mimesis, Bern 1946, str. 14 ss.

⁷ Isto didaktičko prosljeđuje bit će i danas efikasno u katehetskom poučavanju. Usp. G. STACHEL, L' insegnamento della Bibbia nella scuola, Ed. Paoline 1970, str. 106: "Adekvatan način pripovijedanja u biblijskom tekstu je onaj kojim se služi sam tekst i koji je karakteriziran pažljivošću i epskom konciznošću".

/14, 19s/; od Abimeleka, gerarskog kralja: "Bog je s tobom u svemu što radiš /21–22/; od hebronskih Hetita: "Ti si izabranik Božji u našoj zemlji /23, 6/." Ove okolnosti su svjesno izabrane. To su velikani svijeta što trebaju obaviti veličinu Abrahama, jer i oni su Jahvina sredstva u ostvarenju njegovih povijesnih obećanja. Konačno Abrahamov motiv – posrednički između Boga i naroda, nekad je sažet U Jahvinim riječima upućenim Abrahamu /gl. 17, 18, 22. poglavlje/, a ponekad kao opažanje katehete /19, 29/. No na taj motiv navratit ću kasnije.

III. CILJEVI ABRAMSKE KATEHEZE

Pripovijesti Knjige Postanka 12–25 imaju iza sebe dugi povijesni hod. Najprije su se koristile za usmeno poučavanje u razdoblju Sudaca. Kasnije su integrirane u pisanim dokumentima dviju tradicija: većim dijelom u jahvističkoj tradiciji a djelomično u svećeničkoj. Napokon su ušle u Knjigu Postanka zajedno s pisanim dokumentima ovih tradicija.

Očito je da su pripovijesti o Abrahamovu putu, prema novoj domovini, u vrijeme osvajanja, potvrđivale na izvjestan način samo osvajanje, pothranjujući nadu u potpuni uspjeh. Lik patrijarhe kao nosioca velikih Božjih obećanja, sačinjavao je polaznu točku vjere u prisutnost Jahvinu usred svoga naroda. Iz abramske kateheze Izrael je naučio istine o Jahvinoj vjernosti prema Abrahamu, a iz suvremene povijesti upoznao je istine o Jahvinoj vjernosti prema svojim obećanjima.

Vrhunac ove povijesne istinitosti došao je ipak u vrijeme Davidova i Salamonova kraljevanja. Davidova osvajanja su proširivala granice domovine sve do rijeke Eufrata i Egipta; Izrael-ski je narod postao sila. Izrael, smatrajući se Abrahamovim potomstvom, mogao je potvrditi puno ostvarenje Jahvinih obećanja danih praoču: "Pogledaj na nebo i zvijezde prebroj... Toliko će biti tvoje potomstvo /15, 5/i "Potomstvu tvojemu dajem zemlju ovu od Rijeke u Egiptu, do Velike rijeke, rijeke Eufrata" /15, 18/. Pripovijesti iz prošlosti i Abrahamove

ukazivale su tada u katehezi na Jahvu – Gospodina povijesti i vođu svoga naroda.⁸ Teme sadržane u obećanju Jahvinu su: nova domovina osvojena ne bez poteškoća, ali zakonito, potomstvo sprečavano od raznih ljudskih sila i Božjih kušnji, ali odvažno prema obećanju, proglašena veličina patrijarhe od velikana ovoga svijeta, nakon raznih kušnji, sačinjavahu osnovu kateheze, koja je htjela dati autentičnu vrijednost povijesnom putu prijednom od Izraela. U povijesti Abrahamovoj Izrael je trebao prepoznati samog sebe i svoje povijesne doživljaje obilježene Savezom, zaključene s Jahvom.

Ali ti tematski motivi istodobno ponovo predlažu kao obećanje budućnosti. Kad je jahvista pisac, uključivao ovu katehezu u svoj pisani dokument, lomovi nacionalnog rascijepa već su opisani u Salamonovu monolitnom imperiju. Osjećala se potreba za ohrabrenjem crpljenim iz povijesti. I baš to je ono što je nudila Abrahaova povijest: kateheza satkana na temelju epizoda isticala je kako se Božja obećanja ostvaruju postepeno u Abrahamu, ali konstantno unatoč prividnih poraza. Na taj način kateheza je sugerirala da je i povijest izabranog naroda stvorena nizom obećanja i ispunjena koja su stupnjevito nosila naprijed božanski plan sadržan u obećanjima Abrahamu. Tema o Abrahamu kao posredniku između Boga i naroda – trebala je sačinjavati poseban element nade u obećanu još ne ostvarenu budućnost. Tako je abrahamska kateheza u vrijeme jahvista poučavala o Jahvinoj vjernosti i pozivala slušače na hod u nadi.

Treći povijesni period ponovnog oživotvorenja Abrahamove povijesti treba smjestiti u vrijeme poslije Izlaska tj. kad su se razne pisane predaje stopile u tadanji Pentateuh. Poučavanje Jahviste bilo je kompletirano svećeničkom predajom. Njihovi naslovnici nisu više bili veliki narod i nisu posjedovali veliku domovinu. Kakvu je ulogu mogla onda imati ova kateheza sa svoje četiri osnovne teme! Svakako ne manje aktualnu od one u prethodnim razdobljima! Prije svega jer je bio idealiziran pojam o Abrahamovu potomstvu, a njemu

⁸ Usp. D. ELKIND, nav. dj. str. 39–40.

više nije pripadala samo etnička grupa usidrena u Kanaanu, nego svi oni koji su postajali sinovi Abrahamovi snagom obrezanja, prihvaćenom kao znak Saveza. Tako je i domovina Abrahamovih potomaka postajala sve više idealna nego li stvarna: svako mjesto boravka Izraelaca sačinjavalo je dio domovine obećane patrijarhi.

Zatim u tom razdoblju kateheza se pozivala na ulogu Abrahama kao posrednika između Boga i naroda. Bila je to ponovna poopćena reaktualizacija. Narod, ugrožen i ponižen nakon sužanjstva, nazirao je u patrijarhi, u svijetlu abrahamske kateheze njegovu ulogu posrednika za narode i znak Božjeg blagoslova. Čini se da je to preveliki zahtjev, ipak narod je to prihvatio bez oklijevanja i s uvjerenjem. To znači da kateheza nije ništa izgubila na svojoj doktrina-
moj moći ni u povijesnim promjenjivim prilikama. Različiti osvrti na Abrahama u novozavjetnim opisima, svjedoče kako ova kateheza, ponovno oživotvorena s obzirom na teme o potomstvu i zemlji, ostade aktualna i još uvijek snažna u sredinama Kristova naučavanja /npr. Lk 19, 9; Iv 8, 33.36/, u naučavanju apostola /Dj 3, 25s/ i Pavla /Rim 4, 1.12,16; Gal 3, 6–18/.⁹

ZAKLJUČAK

Imamo dosta za naučiti od katehetske pouke sadržane u skici doživljaja /epizoda/ Abrahamova života. Nauk je to koji je prevalio više od tisuću godina povijesti izraelskog naroda da se potom slije u apostolsku katehezu Crkve.

Njena snaga stoji kako u sadržaju tako i u didaktičkoj formi. Ova posljednja može biti

ispravno shvaćena kao model za primjenu raznih literarnih i estetskih sredstava u suvremenoj katehezi.¹⁰ Pučko prikazivanje izraženo u živahnom tonu, obogaćeno šaljivim dramatskim "pripovijesnim" elementima znade u pravom trenutku dati odgovarajuću doktrinarnu sintezu. Mnogo je prostora ostavljeno ličnostima, njihovim svakidašnjim događajima, njihovim problemima. Stoga ovaj oblik karakterizira današnju antropološku katehezu.

Ali Abrahamova povijest nije samo primjer starozavjetne kateheze, zanimljive po svom obliku. Ona je prije svega kateheza upravljena nama. Nad Abrahamovim likom ističe se u prvom planu Gospodin Bog patrijarha, tvorac obećanja i u posljednjoj instanciji, njihov izvršitelj. Ova obećanja odnose se na svakog čovjeka: njegovu zemlju, njegovu budućnost, njegovu želju za posjedovanjem "velikog imena" i posjedovanja jednog mjesta u društvu. U onih nekoliko epizoda Abrahamova života stoji velika nada onoga koji vjeruje, pa iako mu je budućnost nejasna; stoji nada svakog čovjeka, svih ljudi. Današnje čovječanstvo točno kao i Izrael pozvano je da sudjeluje u avanturama patrijarhe; ustvari ono to čini a da možda i ne zna i ne želi. Čovječanstvo nijeće da je Abraham pošao iz Mezopotamije i da ga njegov put vodi svakom čovjeku; sve dok ne osjeti da je više pritisnut težinom totalnosti zla ali da i on živi pod znakom nade.

Preveo J. Musa

⁹ Usp. H. FABER, *Religionspsychologie*, Gerd Mohn, Gütersloher Verlag, 1973, str. 268.

¹⁰ R. J. GOLDMAN, *Researches in Religious Thinking*, In L. B. BROWN /ed./, *Psychology and Religion*, Harmondsworth, Middlesex, Penguin, 1973, str. 177. i dalje.